

Zoektocht naar vrouwelijke schilders

Deel 1

TEKST EN FOTO'S: IEN DE VRIES

Vorig jaar zomer bezocht ik Indonesië, onder meer om voorbereidingen te treffen voor een schilderijtentoonstelling van jonge, veelbelovende Indonesische kunstenaars in Nederland. Een deel van het werk voor de tentoonstelling wilde ik aankopen en ik nam mij voor dat twee van de vijf schilders die ik hiervoor zou selecteren vrouwen moesten zijn, om een evenredige vertegenwoordiging van de seksen in te bouwen. Dat dat wel eens niet eenvoudig zou zijn, maakte ik op uit het standaardwerk over moderne kunst in Indonesië van Claire Holt, die de geschiedenis van de Indonesische schilderkunst tot 1965 beschreef, beginnend in 1880. In het 74 pagina's tellende deel III van het boek dat over moderne schilderkunst gaat en waarin de verschillende stijlen, identiteitsconcepten en zo'n veertig schilders min of meer uitvoerig beschreven zijn, worden slechts twee vrouwen zijdelings genoemd: Emeria Sunassa en Kartika.

AANLOOP

De moderne schilderkunst ofwel de schildertraditie naar westers model bestaat nog maar een eeuw in Indonesië. De eersten die zich een westerse stijl aanmaten, debuteerden onder invloed van leermeesters uit de koloniale tijd. Zij portretteerden vredige landschappen, fraaie stadsgezichten, romantische stillevens en kleurige portretten in realistisch/impressionistische stijl, die later de naam "Mooi Indië" kreeg. Op een enkeling na, zoals de aristocratische Raden Saleh (1816-1880) of vader Abdullah Surio Subroto (1878-1941) en zijn zoons Basuki en Soedjono, kregen 'inlandse' schilders vanuit koloniale kringen weinig erkenning voor hun werk. Pas in 1941 werd voor het eerst een groepstentoonstelling van zeven kunstenaars ingericht op een plek waar tot dan toe alleen westerse kunstenaars hun werk hadden vertoond: het gebouw van de Kunstkring in Batavia.

De bemoediging die op dat moment nodig was voor verdere ontwikkeling van de schilderkunst kwam van onvermoede kant: de Japane bezetter. Het voert hier te ver om daar dieper op in te gaan, maar dit voor de moderne schilderkunst relatief vruchtbare klimaat, leidde er mede toe dat er vrij kort na de onafhankelijkheid in 1950 twee kunstacademies op, Java werden opgericht. De *Seni-Rupa* (Beeldende Kunst) academie startte aan de ITB (*Institut Teknologi Bandung* = Technische Hogeschool Bandung) en de ASRI (*Akademi Seni Rupa Indonesia*) werd opgericht in Yogyakarta. In Bandung stond de vrije kunst-richting onder invloed van de in kubistische stijl werkende Nederlandse tekenleraar Ries

De schilderkunst in Indonesië verheugt zich in een toenemende populariteit. Delen vrouwelijke schuders daar ook in mee? Ien de Vries stelt een onderzoek in.

De schilderes Nunung

Mulder. Gevestigd in het traditionele centrum van de Javaanse technieken van de wayang, het batikken en de zilversmeedkunst bleef in Yogyakarta de relatie met deze oude ambachten het best bewaard. Jakarta kreeg in 1968 een kunstacademie, maar vanaf 1938 waren er al verschillende schildersgroepen actief. In Bali werd in 1965 een kunstacademie gestart. De moderne kunst in Bali ontwikkelde zich in een geheel eigen richting. Exposities van moderne schilders in Indonesië waren tot voor kort erg beperkt. In Jakarta bestonden jarenlang maar twee mogelijkheden: in ANCOL, het toeristische recreatiepark aan de noordkust en in TIM (*Taman Ismael Marzuki*), het cultuurcentrum midden in de stad. De laatste jaren is daar verandering in gekomen en vliegen, met name in Jakarta, de kunst-galerieën als paddestoelen uit de grond. Waren het er in 1989 tien, dit jaar zijn er meer dan twintig verkooppunten, waar de uitdijende groep van de 'happy few' van dit land-opbouw haar moderne statussymbolen voor de wand aanschaft, desnoods per vierkante meter. Het laatste geeft aan dat er in dit zakencentrum van Azië soms meer geld dan kennis aanwezig is als het gaat om eigen moderne schildersstijlen. Ook in Bandung en Yogyakarta zijn recentelijk galerieën geopend. Waar in abstract of expressionistisch stijl werkende schilders eerder hun werk nauwelijks

konden tonen, zijn de mogelijkheden nu legio. Dagelijkse aankondigingen van en recensies over tentoonstellingen in de massamedia markeren deze 'boom' in de kunst. Of de kwantiteit in keuze me behulpzaam zou zijn bij het bereiken van mijn doel? Ik besloot, in de beperkte tijd die ik op Java te besteden had, me zo ruim mogelijk te oriënteren op het aanbod van de moderne schilderkunst als geheel en op vrouwelijke schilders in het bijzonder.

DIE HET NIET WORDEN

Aangekomen in Jakarta is een bezoek aan het nieuwe *Jakarta Design Center* (op Jalan Gatot Subroto 53, Slipi), het eerste dat ik doe. Opgezet om architecten tot steun te zijn bij het uitwerken van hun ideeën voor de inrichting van ruimten worden hier ook kunsttentoonstellingen georganiseerd. Deze keer de "*Pameran 100 Seni Lukis Indonesia*" (tentoonstelling van 100 Indonesische schilderijen), van 37 verschillende kunstenaars, waaronder 8 vrouwen. Mijn enigszins verweerde, vooral in Nederland getrande blik op dit terrein, ziet hier twee uitschieters in positieve zin, de verrassende schilderijen van Nisan Kristiyanto, die sawahvelden en bamboestruiken schildert vanuit het oogpunt van een mier, en de surrealistische doeken van mevrouw Sri Hadhy. Dat beide kunstenaars het stadium van 'jong en veelbelovend' voorbij zijn, mag blijken uit het feit dat ik hun werk ook tegen kom in de dure, elegante galerie Duta in Jakarta Kebayoran. Ook op de andere hier aanwezige schilderijen zal mijn keus niet vallen. De meeste zijn fleurig, decoratief en hebben de natuur als onderwerp.

Op de tentoonstelling knoop ik een gesprek aan met schilderes Dwi Hadia (31 jaar), toevallig aanwezig. Ze vertelt me dat ze uit Surabaya afkomstig is en een kunst-opleiding heeft gevolgd aan de lerarenopleiding aldaar (kunstzinnige vorming maakt deel uit van het curriculum van elk schoolniveau). Volgens haar bestaat ongeveer een kwart van alle leerlingen aan deze kunstlerarenopleiding uit vrouwen. Driekwart daarvan wordt lerares en de rest probeert als kunstnares te leven, wat niet meevalt. "Een kapitaalcrachtige familie achter je helpt enorm", vertrouwd ze me toe. Dwi begon haar carrière als onderwijzeres, en om haar horizon te verbreden in Brunei. Hoewel de schoolleiding erg tevreden over haar was, besloot ze na drie maanden toch haar contract te beëindigen en terug te gaan naar Java en zich aan het schilderen te wijden. Ik heb geen moment overwogen haar decoratieve acrylverf schilderij met gestyleerde bloemen in pasteltinten aan te schaffen.